

EL DOCTOR LLUIS OMS I GARRIGOLAS: UNA PERSONALITAT DE LA MEDICINA DE BLANES DEL SEGLE XIX

Pere VALLRIBERA I PUIG

La Medicina Catalana del segle XIX és important: és un segle de gran activitat -política, social, científica- que rep i continua un impuls renovador, recuperador de la nostra medicina, ja iniciat en les últimes dècades del segle XVIII. El 1800 recull, és hereu, així, d'un veritable Renaixement de la Medicina catalana, cosa que es fa evident sobretot en la creació de nous mètodes d'ensenyament i en l'existència d'Institucions mèdiques amb inquietuds per un millorament de la nostra vida mèdica. Tot això és el context que es fa evident en estudiar les característiques de l'època. Al fons, però, sempre hi ha unes figures, uns homes, a vegades no massa coneguts, que són els qui aconseguen, amb la seva labor continuada, l'evolució, en cada moment, de la nostra vida científica. VICENS VIVES parla d'aquesta prosperitat catalana del segle passat com una obra col·lectiva continuadora de l'arrencada del segle anterior i que, una vegada vençuda la devastació provocada per la guerra del francès, comença una expansió important de totes les activitats catalanes. Assenyala que "al costat de la burgesia d'affers i de la indústria es desenvoluparà a la Catalunya del Vuit-cents la burgesia de l'intel·lecte, de les professions universitàries"¹. Aquesta florida es evident en tot el país, en totes i cada una de les nostres capitals i comarques.

En medicina, els nous mètodes d'ensenyament portaran a una activitat docent de gran categoria per l'època: el "Real Colegio de Cirugía de Barcelona" imparteix una ensenyança científica, iniciada el 1761, que ara assolirà un nivell comparable a l'europea. En començar el segle l'única Universitat catalana és a Cervera, on hi ha una facultat de Medicina no massa brillant, talment que els estudiants tenen l'obligació d'anar a Barcelona, al Col·legi de Cirurgia, a cursar les assignatures d'Anatomia i de Cirurgia. Recordem que fins a mitjan segle -1842- no retornarà la Universitat a Barcelona i no es reuniran els estudis mèdics i quirúrgics, aleshores separats.

Les Institucions Mèdiques del moment són també importants; la primera de totes l'"Academia Médico-Práctica de la ciudad de Barcelona" que, en iniciar-se el segle XIX ja ha adquirit un prestigi en la nostra vida cultural. Recordem que fou creada a les acaballes del segle XVIII i que hagué de vèncer una serie de vicissituds fins al seu arrelament definitiu. Aviat, però, aconseguí la consideració del món científic català i espanyol portant a terme una activitat continuada a un bon ritme.

El segle XIX, però, comença amb uns anys no massa propicis per la vida acadèmica: tot just acabats de passar els temps de la guerra gran, a poc de començar el segle, la guerra del francès trasbalsa la vida catalana. Les activitats de les dues entitats --Col·legi de Cirurgia i Acadèmia Médico Práctica de Medicina-- es veu greument alterada². I no serà fins passades les tres primeres dècades de segle que no s'iniciarà la recuperació en els treballs científics. Els anys que segueixen marquen, però, una època de recuperació, de continuació en el redreçament de la nostra Medicina, que la portarà a un moment àlgid. És certament un segon període important de la nostra medicina, que assolirà unes cotes comparables només al període medieval³.

Aquest redreçament es constata amb la trajectòria científica de l'"Acadèmia Médico Práctica" -on trobarem aportacions de metges blanencs que en són Acadèmics corresponsals- i amb l'existència d'un ensenyament d'alta qualitat. Durant el curs del segle s'aconseguirà el retorn de la Universitat a Barcelona, es produirà l'aparició de les primeres Revistes Mèdiques que donaran lloc a un Periodisme Mèdic important⁴, -en el que Blanes serà representada per una Revista Mèdica altament interessant- i se celebraran els primers Congressos Mèdics. En aquesta empenta de l'"Academia" CORBELLA i CALBET hi diferencien tres funcions: 1) la de reunir els metges de la ciutat, 2) la d'estudiar els problemes més importants de la clínica del seu temps a tot Catalunya, i 3) la labor clarament social del seu treball⁵. Acabant el segle veurem l'aparició d'unes figures mèdiques que portaran a terme un alt mestratge. CORBELLA assenyala "la importància extraordinària que per a la medicina del país ha tingut "l'esforç mancomunat d'una sèrie de metges" que constitueixen, per ell, una "generació nmèdica del 1888"⁶. L'aparició d'aquestes figures representarà, doncs, el resultat del nivell assolit per la nostra medicina en el segle XIX.

LA MEDICINA A BLANES AL SEGLE XIX

Un dels primers objectius de l'Acadèmia, doncs, fou el de promoure els estudis clínics -patologia, terapèutica, estudi d'epidèmies, topografies mèdiques- fets per metges de les ciutats i comarques de Catalunya. Per això disposà de la creació de diversos premis, cosa que ja de bon principi donà a l'Acadèmia un bon dinamisme.

A Blanes la vida mèdica de cada moment la podem seguir en l'estudi dels seus metges i de les seves entitats, que evolucionen de manera evident durant tot el segle. S'ha de destacar, però, en primer lloc, l'eclosió d'una gran personalitat de la Medicina del XIX, el doctor Lluís OMS I GARRIGOLAS, representant, a més a més, d'una nissaga mèdica blanenca de gran importància. La meua intervenció d'avui està destinada a parlar d'aquesta figura, del doctor OMS I GARRIGOLAS, a qui ja he citat en altres llocs en estudiar la nissaga mèdica a

la que perteneix i en parlar del llegat OMS I BURCET, important biblioteca de la família, reunida durant tres segles. Ja en faré després uns comentaris.

Els metges a Blanes durant el segle XIX

Abans crec oportú parlar, encara que sigui breument, dels metges en exercici a Blanes durant el segle. Formen una nòmina àmplia, on hi trobem metges importants, entre els quals representants de tres generacions de la nissaga OMS. Entre els metges de Blanes citaré:

Josep Anton RIGALS I TRULLES. Es una figura mèdica del segle XVII (morí el 1801) que citem per la seva relació amb els OMS. Al Llegat OMS I BURCET hi consta el seu ex-libris escrit: "Josef Antonio Rigals y Trullés, año de 1780", en un llibre on també consta l'ex-libris "Francisco Oms y Buxons, Estudiante año de 1803". La signatura de RIGALS I TRULLES la trobem també en altres llibres del Llegat, editats els anys 1784, 1785 i 1789. Això demostra aquesta relació segurament amb el llavors estudiant a Barcelona, OMS I BUXONS. CALBET i CORBELLÀ el troben treballant a Barcelona com examinador del Protomedicat i membre destacat de la Reial Acadèmia⁷. Es possible que fos de la nissaga blanca, dels que coneixem també, a Joaquim RIGALS, nascut a Blanes i batxiller a Osca el 1752 i a Martí RIGALS I REGAS, nascut també a Blanes i batxiller a Osca el 1758, en exercici a Blanes a les acaballes del segle XVIII⁸.

Una altra dinastia de metges seria la formada per

Joan Baptista CARRERAS, nascut a Blanes i batxiller a Osca el 21.IV.1781⁹.

Francesc CARRERAS I ROVIRA, fill de l'anterior, batxiller a Saragossa el 1807 i revalidat a Tarragona el 1811, exercint els primers anys a Blanes amb el seu pare¹⁰.

Francesc CARRERAS I CUNILL, que suposem fill de l'anterior, citat per CROUS, que el troba exercint a Blanes entre 1840 a 1861¹¹.

Joan Francesc BAHÍ I FONSECA, ben conegut, nascut a Blanes el 1775, on exercia el seu pare, també metge. Graduat a Cervera el 1794 i Doctor el 1795, Metge militar. Catedràtic del Real Colegio de Medicina y Cirugía de Burgos, torna a Catalunya combatent durant la guerra del Francès¹², però no exerceix a Blanes.

Josep Anton LACREU I VILAR. Sabem que exercí a Blanes: trobem la seva signatura en diversos llibres del Llegat Oms i Burcet.

Vicenç LACREU, fill de l'anterior, també nascut a Blanes, graduat a Cervera el

1785. En els primers anys exerceix a Lloret. Tots dos creiem que són descendents d'Antoni LACREU, nascut a Blanes a les darreries del segle XVII i que el 1730 era Catedràtic a Cervera¹³.

Ben entrat el segle XIX trobem exercint a Blanes diversos doctors en Medicina:

Joaquim ALBAREDA I BAYLINA. Nascut a Blanes el 1851, era fill de Pau Albareda, de Capellades i Josepa BAYLINA, d'ascendència barcelonina. Batxiller per l'Institut de segona ensenyança de Girona el 17 de setembre de 1870, amb la nota d'Aprobado. Estudia Medicina a Barcelona els cursos 1870-71, 71-72 i 72-73. Durant els dos últims cursos fa, a més a més, diverses assignatures lliures, acabant així la carrera en tres anys. Als 22 anys, el 1873, obté el grau de Llicenciatura en Medicina passant els exàmens davant un tribunal constituït per Carlos de SILONIZ, José de LETAMENDI i J.M. COLL DOMENECH¹⁴.

De manera anecdòtica COMA I SOLEY, parlant d'una família barcelonina que passà a residir a Blanes per la malaltia d'un fill, explica: "Sembla que el doctor Robert els recomanà el clima de marina i com que Blanes era un dels pobles més tranquils de prop de Barcelona, i no hi passava el tren, i, sobretot disposava d'un metge molt prestigiós, el meu oncle Joaquim Albareda, tot plegat el decidí"¹⁵.

Joaquim RUYRA I ALSINA. Nascut a Blanes, estudia a Barcelona, on és batxiller en Filosofia el 1858 i en Medicina el 1862. L'any següent és Llicenciat en Medicina, amb "investidura" el 27 de juny del 1863¹⁶.

A les acaballes del segle exerceixen a Blanes dos metges, que funden una publicació important, la **REVISTA MEDICA RURAL**, a la que em referiré a part en una comunicació a aquest mateix IXè Congrés. Els metges són:

Enric ALABERN I SAEZ, nascut a Madrid, on anà a residir el seu pare, barceloní, el 1858. Estudia al mateix Madrid on aconsegueix el grau de batxiller en Filosofia el 1874 i on comença els estudis de Medicina, estudis que reempren després d'uns anys i que no acabarà fins el 1893 a Barcelona¹⁷. CORTILS i VIETA cita el cognom ALABERN com típic de Blanes¹⁸.

Miquel BALVEY I BAS, l'altre co-director i fundador de la Revista, nasqué a Cardedeu el 1877. Acaba els estudis de Medicina a Barcelona, el 1889 fent els exercicis de Grau per la Llicenciatura en Medicina i Cirurgia a Madrid, que aproba amb la qualificació de "sobresaliente"¹⁹.

Quan comença el segle a Blanes està exercint Francesc OMS I BUIXONS, membre destacat de la nissaga, del qui ja hem parlat en altre lloc²⁰. Era el pare de Lluís OMS I GARRIGOLES, i succeïa en l'exercici de la professió també al seu pare, Josep Anton OMS I CORTS, a qui no arribà a conèixer, ja que morí

quan ell tenia quatre anys.

Francesc, Ramon, Isidor OMS I BUIXONS fou una figura en el Blanes del seu temps. Hi havia nascut el 4 d'abril de 1786 i estudià, a instàncies de la seva mare, la carrera de Medicina, com era tradicional a la família que ho fes el primogènit. Ho féu a la Universitat de Cervera, on accedí al títol de Batxiller el 1807. Començà la seva vida professional en una època tempestuosa. La guerra del francès marcà la seva professió: quan s'inicia el temps de guerra està a Barcelona en període de pràctiques; passa a Girona on comença a exercir i on obté el títol de Practicant de l'Hospital Militar -el 19 d'agost de 1808-. L'any següent és ascendit a Practicant Major, treballa com a Metge numerari i passa de seguida a Tarragona. Aquí assoleix el Grau en Medicina, el 1810, després d'aprobar els exàmens de Revàlida davant del Tribunal del Protomedicat, que radicava a aquesta ciutat --Barcelona estava ocupada per les tropes franceses del general Duhesme des del febrer de 1808--. Uns anys després, el 1816, exercint ja a Blanes, obtindrà el títol de Doctor a Madrid.

DANON, en un estudi de l'Arxiu de la Universitat de Cervera, cita les dates de la seva Llicenciatura i les actes del seu examen davant del Tribunal del Protomedicat a Tarragona²¹. A l'Arxiu hi ha també el seu Certificat de Puresa de sang. OMS I BUIXONS consta en el diploma del títol com "de estatura alta, pelo castaño, ojos algo azules, nariz puntiaguda, barbilampiño".

Al seu Blanes natal comença a exercir de seguida. Hi fou nomenat Vocal de la Junta Municipal de Sanitat quan es fundà, el 1814, i també Metge del Port. La Junta Superior de Sanitat del Principat el comissionà per la inspecció de la malaltia que s'estenia a la Vila de Malgrat i, de seguida, l'envià a Arenys perquè fes un informe per la creació d'un Llatzaret.

El 31 de juliol de 1831 és nomenat Soci Corresponsal de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona²²: es interessant de veure a l'"Escalafón de los Señores Socios Corresponsales españoles" de l'Acadèmia, de 1863, que hi consten OMS I BUIXONS, amb el número 3 -soci antic - junt amb OMS I GARRIGOLES, amb el número 162 -soci acabat d'ingressar-. La Reial Acadèmia l'elegí també Subdelegat de Medicina de Blanes. En data anterior, però, ja trobem un informe seu dirigit a l'Acadèmia:

En cumplimiento del oficio de V.S. del 25 Mayo último digo que la salud pública en esta Villa, y su comarca está en un buen estado, que las enfermedades mas comunes en este trimestre han sido anginas inflamatorias, que de viruelas ninguno ha padecido, y que la vacunacion se practica en esta sin oposicion alguna siendo felices sus resultados.

Dios guarde a V.S. muchos años
Blanes y Junio 22 de 1821
Francisco Oms y Buxons

A partir d'ara desenrotlla una labor ininterrompuda: envia diversos informes a l'Acadèmia, és elegit Regidor Major de la Vila, assoleix el grau de Capità de Milícia Nacional, és Vocal i Vice-President de la Junta de Beneficència i membre de diverses comissions. OMS I BUIXONS morí, després d'un llarg temps d'exercici de la medicina, a Blanes, el 31 de gener de 1852. A la Reial Acadèmia hi hem trobat una nota necrològica detallada, de la que hem tret alguna d'aquestes dades²³.

OMS I BUIXONS figura com autor de dos manuscrits inclosos en el Llegat OMS I BURCET, del que després parlarem. Són els següents:

"Tratado sobre las mujeres, para el uso de D. Francisco Oms y Buxons"

"Erudición Médica, para el uso de D. Francisco Oms y Buxons, Médico de la Villa de Blanes, siendo extracto del Tratado de Experiencia de Zimmerman".

Fem constar també que en la segona meitat del segle exercí també a Blanes Joaquim OMS I MIRALBELL, fill d'OMS I GARRIGOLAS. Havia nascut a Blanes el 1837 i seguí estudis a Barcelona, on aconseguí el títol de Batxiller en Medicina i Cirurgia el 1858. Dos anys després és doctor en Medicina i Cirurgia a Madrid. Exercí també a la seva vila natal.

El doctor Lluís OMS I GARRIGOLAS

Hem volgut centrar breument el moment i les circumstàncies que rodegen a la figura del doctor Lluís OMS I GARRIGOLAS. Es el membre de la nissaga més conegut per la seva personalitat i la seva labor científica. Representa la novena generació de la nissaga i ocupa la major part del segle XIX.

Com un incís, recordem que el primer metge fou Antoni OMS²⁴, doctor en Medicina l'any 1652. Exercí a la seva vila natal on l'any 1674 consta en una relació practicant en una "botica" d'apotecari²⁵. La nissaga mèdica continuarà ininterrompudament fins el segle XX, fins el 1936, any en que morí, a Barcelona, Francesc Xavier OMS I BURCET²⁶. Els seus descendents s'han decidit, majoritàriament, pels estudis i exercici de Farmàcia.

Lluís OMS I GARRIGOLAS exercí sempre a Blanes, on portà a terme una extensa i meritòria labor científica i literària que fa que el puguem considerar com el millor representant de la medicina blanenca del segle XIX.

Nascut a Blanes el 30 d'abril de 1811 fou batejat amb els noms de Lluís, Ignasi, Francesc OMS I GARRIGOLAS. Estudia a Barcelona i aconseguix el títol de Batxiller en Filosofia el 1828 i el de Batxiller en Medicina i Cirurgia el 1833,

seguint els estudis en el llavors anomenat "Real Colegio de Medicina y Cirugía de Barcelona". Uns anys després es gradua com Doctor a Madrid: en el Diploma de Doctor, expedit el 1er de maig de 1944, consta com de 32 anys d'edat, d'estatura alta, d'ulls blaus, color sa i cabell castany.

Exercí sempre a Blanes, on adquirí renom com a gran clínic, talment que era demanat en consulta molt sovint pels altres metges i cirurgians de Blanes i llocs de la rodalia.

Fou des de 1839 Acadèmic Corresponsal de la Reial Acadèmia de Medicina -"Nacional Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona" com s'anomenava oficialment durant aquests anys-, des del 1848, Soci Corresponsal de la "Real Academia de Medicina y Cirugía de Castilla la Nueva" i, també per la mateixa època, de l'"Instituto Médico Valenciano".

Fou Metge titular de l'Hospital de Blanes des del 27 de gener de 1835, en què fou elegit i designat per aquesta institució, com veiem, ben poc temps després d'acabar la llicenciatura en medicina.

Entre els anys 1879 i 1880 és nomenat Metge de Secció de la "Compañía de los Ferrocarriles". ARRO I TRIAY, en un treball estudiant aquests anys, recull diversos casos tractats per Lluís OMS I GARRIGOLAS, així com el testimoni d'unes consultes demanades pel metge de Tordera²⁷.

Entre els títols aconseguits per OMS I GARRIGOLAS citarem també, com a pertanyents a la seva vila, el de membre de la "Societat Econòmica d'Amics del país de Girona", el de Vocal de la "Junta Municipal de Sanitat" i el de membre de la "Comissió local d'Instrucció primària de la Vila de Blanes".

OMS I GARRIGOLES morí a Blanes el 1884, després d'una llarga vida dedicada a l'estudi, amb el respecte de tothom, amb l'aureola de ser un gran metge clínic i amb la consideració del valor científic de la seva obra escrita.

OBRA CIENTIFICA

Ja de ben jove, just acabada la carrera de Medicina, inicià la una labor científica important, amb diverses comunicacions presentades a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona i amb una sèrie de llibres, traduïts i originals, que marcaren tota la seva vida professional. Les esmentarem per ordre cronològic:

1. **Manual de Materia Médica**, escrito en francés por los Dres. Milne EDWARDS y P. VAVASSEUR. Traducido, corregido y considerablemente aumentado por D. Luis Oms y Garrigolas y D. José Oriol Ferreras²⁸. Impr. de D. Ramon Martín Indar, Barcelona 1835.

Aquesta és una obra important, de la que COMENGE fa els següents comentaris:

"La obra de Milne Edwards y Vavasseur, publicada en castellano en 1838 (sic), se reeditó cuatro años después, traducción de Luis Oms y J.O. Ferreras: declarada libro de texto en 1853, aún se consultaba después de cuatro lustros, noticia que certifica el influjo duradero de tan autorizado compendio"²⁹.

Com veiem, COMENGE cita el 1838 com data de la primera edició de l'obra. No obstant, en carta manuscrita signada per OMS i GARRIGOLAS i per Josep Oriol FERRERAS adreçada a la Reial Acadèmia de Medicina, consta l'any 1835. Aquesta carta és demostrativa també de l'amistat i estreta col·laboració dels dos autors:

M.I.S.

Tenemos el gusto de acompañar a V.S. un ejemplar del Tratado elemental completo de las enfermedades de mujeres que acabamos de publicar, y otro de la segunda edición del Manual de Materia Médica de Edwards y Vavasseur que en 1835 dimos a la luz pública, traducido del francés y arreglado del modo que nos pareció más propio para adecuarlo a nuestro país.

No dudamos que animada esta Academia de los deseos que nos han movido á la publicación de estas dos obritas para procurar el mayor adelanto posible en el estudio de la Medicina y Cirujía en España, sabrá disimular los errores que tal vez hallará en aquellas, compensando nuestro trabajo con una benévola acogida; y esperamos que, si encuentra en ellas el suficiente mérito, se servirá agradecer a D. José Oriol Ferreras con el título de Socio Corresponsal, con el cual se honra su compañero.

Dios guarde a V.S. muchos años

Barcelona 20 de Noviembre de 1840

Signat: Luis Oms - José Oriol Ferreras³⁰

L'obra assolí, doncs, una segona edició poc després -1842- i una tercera el 1846, totes amb els títols de **Manual de Materia Médica o sucinta relación de los medicamentos**.

També en carta manuscrita tramesa a la Reial Acadèmia per OMS I GARRIGOLAS -en les cartes signades conjuntament sempre hi ha la seva lletra en el text- podem ratificar les dates:

Tenemos la satisfacción de acompañar a V.S. un ejemplar de la 3ª edición de nuestra traducción del Manual de materia médica de H. Milne Edwards

y P. Vavasseur, que hemos corregido y aumentado considerablemente para ponerlo a nivel de los conocimientos actuales respecto a la farmacología; y así mismo otro ejemplar del tratado de terapéutica general que hemos arreglado para complemento del espresado manual.

La benévola acogida que han obtenido de V.S. las diferentes obras elementales que hemos tenido el honor de presentar a V.S., á pesar de sus defectos, nos hace esperar que merecerán también estas dos su aprobación; y si lo conseguimos quedarán suficiente recompensados nuestros desvelos para facilitar el estudio de las instituciones médicas.

Dios guarde á V.S. muchos años

Barcelona 30 de Noviembre de 1846.

Los Socios corresponsales

Signat: Luis Oms y Garrigolas - José Oriol Ferreras³¹

2. Quistes del párpado. El 28 de maig de 1839 OMS I GARRIGOLAS³², -ell sol com a únic autor- presenta a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona un treball manuscrit que conté unes experiències i un estudi sobre els quistes de la parpella³³. En la sessió pública d'apertura de curs de la "Nacional Academia de Medicina y Cirujía de Barcelona" -nom oficial de la Reial Acadèmia en aquell moment- celebrada el 2 de gener de 1840, consta que "entre los infinitos trabajos y memorias recibidos en el decurso del año último académico" hi ha el següent:

"D. Luís OMS Y GARRIGOLAS: Método especial de practicar la extirpación de las lupias que ocupan la parte anterior del párpado inferior seguida de algunas observaciones sobre el uso de los preparados del yodo para la resolución de dichos tumores. Aquest acte públic fou recollit en el "Diario de Barcelona", on el treball consta amb aquest mateix nom³⁴.

El mèrit i transcendència d'aquest treball queda demostrat per diversos fets que comentarem:

El metge i historiador gironí Josep PASCUAL I PRATS el cita en un treball important presentat a la "Asociación Literaria de Gerona" de la següent manera: "M.S. Observaciones prácticas, Memorias de la Academia de Medicina de Barcelona, Tomo de 1839 a 51. La Memoria es fechada en 1839"³⁵.

El mateix treball és també esmentat per Lluís COMENGE I FERRER ja amb el títol que hem adoptat de "Quistes del párpado"³⁶. Aquesta triplicitat de títols donà lloc -a mí el primer- a pensar que podien ser obres diferents, cosa que el seu estudi descarta del tot.

Es significatiu també el fet que un treball no editat fins llavors, presentat a la Reial Acadèmia de Medicina, arribés a ser tan conegut i estudiat. I és que es tracta d'un estudi molt complet de les diverses tumoracions que es poden

presentar a la parpella i que OMS descriu com "lupías" o "tumores enquistados".

Es un treball notable en el seu temps, amb un estudi metòdic dels diversos tractaments que requereixen. Així, explica un cas clínic que comença tractant amb pòlvores d'àcid nítric -com es feia a l'època- i en veure que no obtenia millora i abans de pensar en un tractament quirúrgic aplica una pomada amb "hidroiodato de potasa" segons la següent fórmula: 1/2 unça d'ungüent rosat amb 1 escrúpol d'hidroiodat; amb això logra resoldre la malaltia en pocs dies. Aquest èxit el repetí en diversos malalts més.

Acaba la comunicació fent un estudi molt interessant dels tractaments usats en l'època, que divideix en mèdics, cauteritzants i quirúrgics, i que estudia amb detall:

- 1) Resolució: aconseguint l'absorció completa del material contingut en el quist,
- 2) Inflamacions del quist: promogudes per aconseguir l'adherència de les seves parets,
- 3) Supuració: que el metge pràctic no deu promoure-la mai (encara que reconeix que a vegades resol la malaltia),
- 4) Cauterització,
- 5) Lligadura: que no s'ha de fer quan els pedículs que s'han de lligar són voluminosos,
- 6) Incisió: que s'ha de fer per curar llúpies enquistades quan l'extirpació és impracticable o massa arriscada,
- 7) Extirpació: que és el mètode més segur i ventatjós,
- 8) Amputació: quan la llúpia és un "lipoma" molt gran i sobretot un "osteoma antic".

Per aquesta obra OMS I GARRIGOLAS fou premiat amb el nomenament de "Socio corresponsal" de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona. En l'Arxiu de l'Acadèmia consta la carta següent:

"A la Nacional Academia de Medicina y Cirujía de Barcelona.

M.I.S.

Al manifestar a V.S. mi agradecimiento por haberse servido honrarme con el diploma de Socio Corresponsal de esa Nacional Academia, y que no dejaré de cumplir, en cuanto lo permitan mis escasas luces, con el encargo que, con aquel, se sirvió V.S. conferirme; tengo el gusto de poner en su conocimiento que he conseguido la curación de otros tres tumores enquistados de los párpados, con la pomada del hidroiodato de potasa, bajo el método espresado en la Memoria, que tuve el honor de presentar a V.S.

Dios guarde a V.S. muchos años

Blanes 13 de Marzo de 1840"

Signat Luis Oms y Garrigolas³⁷

3. Tratado elementar completo de las Enfermedades de Mujeres, redactado según los principios de los autores más modernos por D. Luis Oms y Garrigolas y D. José Oriol Ferreras. Revisado por el Doctor en Medicina y Cirujía D. Antonio Mayner. Imprenta de Ramón Indar, Barcelona 1840.

Com llegim en la referència del mateix llibre, "No puede encarecerse suficientemente el mérito de esta interesante obra, tan concisa como completa, que nada deja que desear para el conocimiento y curación de todas las enfermedades del bello sexo". COMENGE, però, el considera "un arreglo, discreto, de lo enseñado por acreditados y modernos autores a la sazón"³⁸. Es el primer llibre original d'OMS i FERRERAS, que posen al dia els conceptes ginecològics de l'època; té el mèrit de mantenir la seva vigència i ser estudiat durant molts anys. A més, fou declarat oficialment llibre de text.

Aquest llibre fou editat per fascicles i anunciat al "Diario de Barcelona", on es diu:

"Constará de 2 tomos en 8º de buena letra y papel: el precio de esta obra es de 24 rs. vn. en Barcelona y 26 en los demás puntos por suscripción; concluída esta que será después de la entrega del tomo segundo se venderá con aumento de precio. Nota: A los suscriptores de esta obra, para su mayor comodidad, se les dará la obra por entregas á medida que se vaya imprimiendo. Se suscribe en Barcelona en las librerías de Indar, calle de la Platería, de Sauri, calle Ancha esquina Regomir, y en la porteria del colegio de Medicina y Cirugía"³⁹.

4. Compendio del Tratado Práctico de las Enfermedades venéreas, que escribió en francés el Doctor en Medicina de la Facultad de París H.M.J. DESRUELLES, arreglado por D. Luis Oms y Garrigolas y D. José Oriol Ferreras. Revisado por el Dr. D. Antonio Mayner, Imprenta de D.R.M. INDAR, Barcelona 1841.

Al final del llibre llegim: "Esta obra que sirve de texto en las Facultades de Medicina de Barcelona, Valencia, etc., contiene una sucinta, á la par que completa noticia de la historia de las enfermedades venéreas..."

5. Descripción de una epidemia de viruelas observada en la villa de Blanes, provincia de Gerona. Por D. Luis Oms y Garrigolas, Doctor en Medicina y Cirujía⁴⁰. L'obra fou presentada de manera anònima per optar als Premis instituits per la Reial Acadèmia l'any 1846. Es un estudi exhaustiu, amb les històries clíniques de tots els afectats, portat a terme de manera rigorosa. Fa la relació nominal de totes les persones afectades per l'epidèmia i també de totes les vacunacions efectuades a Blanes.

6. **Tratado práctico de las Enfermedades de los Niños**, por el Dr. F. BARRIER. Arreglado a las lecciones del Dr. D. Antonio Mayner por los profesores de Medicina y Cirujía D. Luis Oms y D. José Oriol Ferreras. Imprenta de D. Ramón Martín Indar, Barcelona 1846.

Al final del llibre hi ha la següent nota:

"Tanto el **Tratado de enfermedades de mujeres** como el **Manual de Materia médica** y el **Tratado práctico de las enfermedades de los niños**, van incluidos en las listas de las obras que presentadas por el consejo de instrucción pública han de servir de texto, habiendo sido aprobadas por el gobierno por Real Orden de 1º de Setiembre de 1846".

7. **Tratado de Terapéutica General**. Arreglado para que sirva de complemento al **Manual de Materia Médica** de Edwards y Vavasseur, por D. Luis Oms y Garrigolas y D. José Oriol Ferreras. Imprenta de D. Ramón Martín Indar, Barcelona 1846.

A pesar del que diu COMENGE -"la índole del texto...trasciende sólo á pedagogía y á facilitar la tarea á los escolares"⁴¹, creiem que és un text original molt interessant, del que creiem val la pena de fer alguns comentaris. Quan OMS i FERRERAS l'escriuen ja han assolit tots dos el títol de Doctor en Medicina i Cirurgia. Es, de tots els llibres editats per ells, l'escrit amb un estil més modern, més al dia. El tractat segueix les idees clàssiques de la Medicina del moment, els conceptes hipocràtico-galènics que van donar lloc a un neo-hipocratism, evident durant una bona part del segle passat. Això ens ve confirmat per frases com: "La mayor parte de las enfermedades son susceptibles de curación por los solos esfuerzos de la naturaleza [recordem el concepte clàssic de "Vis curatrix naturae], al paso que ninguna puede curarse con los auxilios del arte solamente". Més endavant els autors sostenen que "el ejercicio de la terapèutica debe fundarse en la combinación de la teoría con la observación y la experiencia". Citen diversos autors, dels que el més freqüentment esmentat és Hipòcrates, però també Piquer -el metge de Fornols de Matarranya, del que sembla manllevada l'última frase-, Camañes -un català de Vilafranca de Conflent que fou catedràtic a la Universitat de Pisa-, Gilabert i alguns del seus contemporanis que foren a més professors seus: Fèlix Janer, Cil i Bores, Foix i Gual, etc. El Tractat és dividit en tres parts:

1. Estudi de les indicacions terapèutiques
2. Estudi dels agents terapèutics
3. Estudi dels diversos mètodes curatius i medicacions.

En el primer capítol defineix, efectivament, el "Principio vital o fuerza

medicatriz", al que s'ha d'ajudar tenint en compte la persona sobre la que s'actua amb la consideració de temperaments i constitucions, d'hàbits, de predisposicions hereditàries i altres factors, com la climatologia i les diverses circumstàncies que poden actuar sobre el malalt. Acaba l'estudi amb unes "Reglas terapéuticas generales".

El capítol segon és destinat a l'estudi de tots els agents terapèutics: el divideix en 1) Terapèutica dietètica, 2) Terapèutica farmacològica i 3) Terapèutica quirúrgica.

En relació a la dietètica estudia aliments i begudes, dietes especials, però també aire, llum solar, calor o fred, climes, estacions i canvis atmosfèrics, i també exercici, gimnàstica, repòs i passions de l'ànima. En la terapèutica farmacològica estudia els medicaments d'ús extern i d'ús intern, i en la terapèutica quirúrgica, les sagnies, les ventoses, la cauterització i les pròpiament intervencions quirúrgiques.

Com veiem, són conceptes clàssics. No vull, però, deixar d'esmentar capítols com ACUPUNTURA, de la que diu que "apenas conocida entre nosotros, se usa con mucha frecuencia entre los orientales, particularmente en la China y el Japón", o el MAGNETISMO, amb estudis sobre l'imant, el magnetisme animal, l'electricitat i l'obra completa de Mesmer, en aquells moments encara amb màxima vigència però també amb màxima polèmica.

Amb aquestes breus notes ja queda palesa la labor d'actualització de les idees mèdiques del moment, justificant així la intenció d'OMS i de FERRERAS de complementar l'obra d'EDWARDS i VAVASSEUR sobre "Matèria mèdica" de la eren traductors.

A més d'aquestes obres són molt interessants uns manuscrits inclosos en una important biblioteca que constitueix el "Llegat OMS I BURCET", instituït pels germans Joaquim, Josefina i Roser OMS i PLANDIURA, fills d'aquest doctor en Medicina, últim metge, fins ara, de la nissaga OMS. Es tracta d'un tresor bibliogràfic d'una vàlua inestimable, de més d'un centenar de llibres mèdics recollits per la família durant uns 300 anys, iniciada amb uns incunables d'Huc de Siena i constituïda primordialment per obres dels segles XVI i XVII. Nosaltres en fem un estudi -només dels llibres mèdics d'aquests segles, deixant els llibres no mèdics i posteriors a aquesta data- que donarem a conèixer durant el II Congrés d'Història de la Medicina Catalana⁴². És interessant constatar que els llibres foren estudiats per diverses generacions de metges, com es demostra per l'existència de diverses signatures, ex-libris i subratllats en el text. Són també nombroses les notes marginals, escrites en llatí, català i castellà, degudes a èpoques i mans diferents. Entre els ex-libris trobem diversos membres de la família:

"Josephus Oms": Josep OMS I GALCENS és el segon membre de la nissaga, del segle XVII. Hi trobem la signatura en 4 llibres.

"Ex libris Antonii Oms, Medici Doctoris": Antoni OMS I MORELL, del qui trobem la signatura en 19 llibres.

"Ex libris Josephii Antonii Oms, Sacre Medicine Doctoris" o bé "Josephus Antonius Oms Blandensis": Josep Anton OMS I JOFRE, que signa en 28 llibres, entre ells en un incunable. Es interessant la següent nota:

"Josephus Antonius Oms Blandensis. Condeixebles de Medicina: Joseph Soriano de Cervera. ML. Cervera 1745 - Barcelona; Joseph Oliva de Lleida. ML. Cervera 1745; Joseph Vila de Torà; Josep Oms. L. Vich. ML 1745. Revalidado 1746 Vich".

"Ex Libris Dr. Josephi Antonii Oms et Cors, Blandensis, anno domini 1763": Josep Anton OMS I CORS signa en uns 10 llibres, de diverses maneres, però gairebé sempre amb els dos cognoms.

"Es de Francisco Oms i Buxons, Estudiant año 1803" - "Franciscus Oms, Blandensis, carrer Nou" - "Francisco Oms i Buxons, ex oppido cui nomen Blanes, Anno 1806" - "Francisco Oms, Médico 2º Año. Edat, Dies y ocho años, Lugar Blanes, Obispado de Gerona. Año 1807": Com veiem Francesc OMS I BUIXONS, signa de molt diverses maneres tot i que ho fa només en 14 llibres.

Excepte un sol llibre amb la signatura de Lluís OMS I GARRIGOLES no hem trobar ex-libris posteriors. Sabem que la família residí un temps fora de Blanes, i això pot explicar el que la Biblioteca quedés ben guardada durant una bona temporada.

A vegades el mateix llibre porta signatures de dos membres de la família o d'altres anteriors posseïdors:

"Doctor M. Frago 1568"

"Hic liber est Franciscus Soler quod dominus indicat eius", en un llibre editat el 1628.

"Dris Anthonii Matheu et Milans, in Academ. Cervar. Reg. anathom"

"Dris Josephi Antonii Lacreu et Vilar"

"Josef Antonio Rigals y Trullés, año de 1780"

"Raymundi Ribas, Pharmacopeiyy Collegy"

Com a curiositat trobem tres signatures en un llibre de 1609: "Costó este tomo primero con los dos segundos y tº y con las consultaciones y instituciones en Sevilla, 136 reales en 20 de diciembre de 1622. Licenciado Viana"

Compróselos por doce ducados en 24 de Agosto de 1624, Dr. Alfian"

"Josephus Antonius Oms Blandensis".

El Llegat OMS I BURCET constitueix una valuosa donació a la Biblioteca Pública de Girona, feta pel Doctor en Farmàcia senyor Joaquim OMS I PLANDIURA el 1969, i donada a conèixer pel seu Director, doctor Enric MIRALBELL I BELLOCH⁴³.

Ja hem vist abans dos obres manuscrites d'OMS I BUIXONS contingudes en el Llegat. Hi trobem també els següents manuscrits d'OMS I GARRIGOLAS:

Tratado de los reactivos arreglado según Payer y Chevalier. Por el Dr. D. Juan Bautista Foix, Catedrático de Terapéutica, Materia Médica y Arte de recetar y Química en el Real Colegio de Medicina y Cirugía de Barcelona. Para el uso de D. Luis Oms y Garrigolas, Cursante de Química en el mismo Colegio. Barcelona día 19 Junio de 1823. Imprenta de Ulsino y Gil Sarroga.

Elementos de Ciencias Médicas, Tomo I, Tallas de Anatomía, impresas en 1827. De D. Luis Oms.

Resumen de arterias, venas, nervios y vasos linfáticos. Para el uso de D. Luis Oms y Garrigolas, Cursante en Medicina y Cirugía en el Real Colegio de ambas Facultades de Barcelona, año 1829.

Preliminares de Patología General, por el Dr. D. Juan Ribot, Catedrático de Fisiología, Higiene, Patología General y Anatomía Patológica en el Real Colegio de Medicina y Cirugía de Barcelona. Para el uso de D. Luis Oms y Garrigolas, su discípulo. Barcelona 20 Mayo del año 1830.

Tota aquesta producció científica, incloent l'original signada per ell sol i la feta amb Josep Oriol Ferreras, és molt important considerada globalment en el context en què es produí. I considerada juntament amb la seva personalitat com a clínic creiem que fa mereixedor al Doctor Lluís OMS I GARRIGOLAS a que se'l recordi com a figura destacada de la nostra Medicina del segle passat.

OMS I GARRIGOLAS representa la voluntat d'evolució de la nostra Medicina a mitjans de segle. Treballa en la traducció d'obres del moment de la Medicina francesa, capdavantera en el món científic de l'època, per aportar als estudiants les últimes idees científiques. La tria de les obres traduïdes, suposem amb la influència del Dr. Antoni MAYNAR, catedràtic del "Nacional Colegio de Medicina y Cirugía de Barcelona" és ja exponent d'una posta al dia de les idees mèdiques imperants. I escriu, a més a més, una obra original en la que fins i tot en l'estil literari es evident el pas cap a un nou estil modern.

NOTES

- (1) VICENS VIVES, Jaume; LLORENS, Montserrat. Industrials i polítics (segle XIX), Barcelona, Ed. Vicens Vives, 1961, pàg.130.
- (2) Arxiu de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya (A.R.A.M.C.), Lligall 3: una nota, en començar l'any 1913, ens informa que "de los años 1809, 10, 11 y 12 no se guarda ningún documento".
- (3) CORBELLA I CORBELLA, Jacint. Evolució històrica de la Medicina Catalana. Text del discurs inaugural del VIè Congrés d'Història de la Medicina Catalana. "GIMBERNAT", 1994, XXII, 31-60.
- (4) CALBET Y CAMARASA, José M. Prensa Médica en Cataluña (hasta 1900). Tesi Doctoral (inèdita), Barcelona 1967.
- (5) CORBELLA, Jacint; CALBET I CAMARASA, Josep M. La funció de l'Acadèmia de Medicina en la renaixença científica de Catalunya. Barcelona, Primer congrés d'Història Moderna de Catalunya, Departament d'Història Moderna, Facultat de Geografia i Història, Universitat de Barcelona, 1984, 597-602.
- (6) CORBELLA, Jacint. La generació mèdica del 88 a Catalunya. Ier Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana, Barcelona-Montpeller 1970, Actes, Volum IV. Pàgs. 331-331.
- (7) CALBET I CAMARASA, Josep M.; CORBELLA I CORBELLA, Jacint. Diccionari biogràfic de Metges Catalans. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana-Seminari Pere Mata, 1983, III, 36.
- (8) CALBET-CORBELLA, Diccionari, id. id.
- (9) CALBET-CORBELLA. Diccionari biogràfic, I, 119.
- (10) DANON I BRETOS, Josep. Aportació a l'estudi social de la Medicina a Catalunya, 1768-1827. Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1975, 38.
- (11) CROUS I COLLEL, Jesús. BLANES. Cronologia històrica, segle III a.C. -segle XX. Blanes, Ajuntament de Blanes-Diputació de Girona, 1994, 233-234.
- (12) CALBET-CORBELLA. Diccionari, I, 60-61.
- (13) CALBET-CORBELLA. Diccionari, II, 95.

- (14) Arxiu General i Històric Universitari. Universitat de Barcelona (A.G.H.U.B.). Expedient acadèmic personal.
- (15) COMA SOLEY, V. BLANES, Barcelona i Sanremo, 1906-1936. Barcelona, Distr. Balmes, MCMLXIX, 63-64.
- (16) A.G.H.U.B. Expedient acadèmic personal.
- (17) A.G.H.U.B. Expedient acadèmic personal.
- (18) CORTILIS I VIETA, Joseph. Etologia de Blanes, Barcelona, Llibreria d'Alvar Verdaguier, 1886.
- (19) A.G.H.U.B. Expedient acadèmic personal.
- (20) VALLRIBERA I PUIG, Pere. Un llinatge il·lustre de metges de la Selva: els OMS de Blanes. Quaderns de la Selva nº 1, Santa Coloma de Farners, Centre d'Estudis Comarcals-La Selva, 1984, 121-128.
- (21) DANON I BRETOS. Op. cit. 72.
- (22) Acta de la Sesión Pública Inaugural que en 2 de Enero de 1863 celebró la Academia de Medicina y Cirugía de Barcelona. Barcelona, Imprenta y Librería Politécnica de Tomás Gorchs, 92-96.
- (23)¹A.R.A.M.C., Lligall 3, núm. 21.
- (24) VALLRIBERA. Un llinatge il·lustre, 123.
- (25) JORDI GONZALEZ, Ramon. Relaciones de los boticarios catalanes con las Instituciones Centrales, Tesi doctoral. Barcelona. "Circular Farmacéutica", 1960, 444: "Relación de Médicos, cirujanos y jóvenes boticarios que actuaron según su condición de sustitutos... y que realizaban prácticas en algunas de las boticas en el año 1674". Hi consta con "Antonio Homs (sic), Médico de Blanes.
- (26) VALLRIBERA I PUIG, Pere. Un llinatge il·lustre de la Medicina Catalana. Barcelona, I Congrés Internacional de la Medicina Catalana, Barcelona-Montpeller 1970, Llibre d'Actes, 1971, I, 180-182.
- (27) ARRO Y TRIAY, Francisco de P. Estadística Médica de la Compañía de los Ferrocarriles de Tarragona a Barcelona y Francia correspondiente al septenio de 1879 a 1885 respecto de las vías de Gerona y al año 1886 de éstas y de las de Tarragona y la Frontera. Barcelona, Imprenta Heinrich y Cia. 1892. Hi ha una reedició en facsímil feta amb motiu del "I Congrés Català de Medicina del Treball" i de les "XIII Jornadas Mediterráneas de Medicina del Trabajo", encapçalada per Jacint CORBELLA amb l'estudi "Una memoria de Medicina de Empresa del siglo XIX".

(28) Josep Oriol FERRERAS I LLORENS nasqué a Barcelona l'any 1851. Fou Doctor en Medicina i Cirurgia i Llicenciat en Farmàcia; ja de bon principi col·laborà amb Lluís Oms i Garrigolas, col·laboració que persistí durant tot el temps d'activitat científica de tots dos (A.G.H.U.B. Expedient acadèmic personal).

Vegeu també CALBET-CORBELLA. Diccionari biogràfic. 1982, II, 22.

(29) COMENGE Y FERRER, Luís. La Medicina en el siglo XIX, Barcelona, Espasa, 1914, 436.

(30) A.R.A.M.C., Lligall 22, núm. 125.

(31) A.R.A.M.C., Lligall 28, núm. 111.

(32) CORBELLA, Jacint. Memòries manuscrites de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, Barcelona, Seminari Pere Mata - P.P.U. Promociones y Publicaciones Universitarias. 1993. 21.

(33) A.R.A.M.C., Memòries manuscrites. Vol. VII (1839 a 1851), núm. 1.

(34) "Diario de Barcelona", 1840, II, 709.

(35) PASCUAL Y PRATS, José. Notas para una bibliografía Médica de la Provincia de Gerona. Gerona. Asociación Literaria de Gerona. Certamen de 1895, 93.

(36) COMENGE. Op. cit., pàg. 467: "...los escritos de Lusardi y Calderini (autors ben estudiats a l'època) circulaban entre los oftalmólogos españoles, quienes dieron á la estampa artículos, memorias y casos clínicos numerosos, entre ellos Quistes del párpado por OMS Y GARRIGOLAS".

(37) A.R.A.M.C., Lligall 22, núm. 25.

(38) COMENGE. Op. cit., pàg. 468.

(39) "Diario de Barcelona", 1840, VII, 2698-99.

(40) A.R.A.M.C., Memòries manuscrites Vol. VIII (1845 a 1885), núm.2.

(41) COMENGE, Op. cit., 468.

(42) VALLRIBERA I PUIG, Pere. Notes sobre una biblioteca mèdica catalana. II Congrés Internacional d'Història de la Medicina Catalana, Barcelona. Càtedra d'Història de la Medicina, de la Universitat de Barcelona, juny 1975, 1982, Actes, II, 235-252.

(43) MIRABELL BELLOCH, Enrique. La Biblioteca Médica de la Familia OMS de Blanes. "Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos", 1975, LXXVIII, 1 (Enero-Junio), 93-110.